

להראות עזבה

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תשכא
ערש"ק פרשת משפטים

ומה ראה אוזן "הימנית" להירצע?

מטבע של אש המסירות נפש

בגדר גרות בלא קרבן בזמן הזה

אם כסף תלווה - גודל מעלת גמ"ח

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת משפטים, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי', את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תשכא), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויה"ר שנוכח לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונוכח לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה
ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו
ולזכות אביהם ה"ה הרב החסיד
ר' מאיר שי'
זאנץ
ס. פאולו ברזיל
יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

מארג שנת מהדר!

של 58 חוברות

'לקראת שבת' ו'אוצרות המועדים'
על פרשת השבוע ומועדי ישראל

להזמנת המארג:
718-770-3030
oh@chasidus.net

הכמות מוגבלת

משלוח חינם

תוכן הענינים

ה. מקרא אני דורש

ומה ראה אוזן "הימנית" להירצנו

ההו"א לומר שהרציעה תהיה באוזן שמאל / מדוע הוקשה לרש"י עצם הרציעה באוזן רק בהמשך למ"ש שהרציעה היא באוזן הימנית?

(עיף לקוטי שיחות ח"א עמ' 89 ואילך)

ח. פנינים ... עיונים וביאורים קצרים

אם אלו מסיני - למה נכתבו כאן? / לא "ב' או ג'" אלא "ד'"

ט. יינה של תורה

מטבע של אש המסירת נפש

הקב"ה וישראל - "שתי חצאי צורות" / מחצית השקל - מסירת הנפש להשי"ת / נתנת כל המציאות להשי"ת ב"מטבע של אש" / "מחצית השקל" - יסוד כללות עבודת השי"ת

(עיף לקוטי שיחות ח"א עמ' 132 ואילך)

יג. פנינים ... דרוש ואגדה

להביא את המשפטים בפנימיות הנשמה / גם ההווה כא "דבר הכתוב"

יד. חידושי סוגיות

בגדר גרות בלא קרבן בזמן הזה

יחקור בשיטת הרמב"ם, דמדבריו גבי אכילת קדשים משמע דכלא קרבן לא הוי כישראל גמור והוא תימה על גרים שבזמן הזה / יחדש ע"פ לשון הרמב"ם דשאני גדר הקרבן מגדר המילה והטבילה - שאינו מוסיף בפעולת חלות גירות אלא רק בא להסיר מניעה מחלות זו / עפ"י יסיק נפק"מ לענין אכילת קדשים דגרים אלו לכשיבנה המקדש

(עיף לקוטי שיחות חכ"ו עמ' 160 ואילך)

טז. תורת חיים

גמילות חסדים - גודל מעלתה / אם נקף תלך את עמי (משפטים כב, כד)

סיפור מכ"ק אדמו"ר מהור"צ בגודל מעלת הגמ"ח; הקב"ה נותן לאדם כוחות כהלואה - על מנת למלא את השליחות בעולם

יח. דרכי החסידות

תפלת מנחה באמצע החיים

כ. הוספה /// דרכי החיים

גמילות חסדים - גודל מעלתה / אם נקף תלך את עמי (משפטים כב, כד)

סיפור מכ"ק אדמו"ר מהור"צ בגודל מעלת הגמ"ח; הקב"ה נותן לאדם כוחות כהלואה - על מנת למלא את השליחות בעולם

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

ומה ראה אוזן "הימנית" להירצע?

ההו"א לומר שהרציעה תהיה באוזן שמאל / מדוע הוקשה לרש"י עצם הרציעה באוזן רק בהמשך למ"ש שהרציעה היא באוזן הימנית?

בתחילת הסדרה נפסק דינו של הנתפס בגניבתו ואין לו מה לשלם – שנמכר לעבדות לשש שנים, ובשנה השביעית "יצא לחפשי חנם" (כא, ב); אמנם "אם אמור יאמר העבד, אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני, לא אצא חפשי" – אז "ורצע אדוניו את אזנו במרצע ועבדו לעולם" (כא, ה-ו).

ומפרש רש"י על אתר:

"ורצע אדוניו את אזנו – הימנית. או אינו אלא של שמאל; תלמוד לומר: אוזן אוזן לגזירה שוה, נאמר כאן 'ורצע אדוניו את אזנו' ונאמר במצורע 'תנוך אוזן המטהר הימנית', מה להלן הימנית אף כאן הימנית. ומה ראה אוזן להירצע מכל שאר אברים שבגוף? אמר רבן יוחנן בן זכאי: אוזן זאת ששמעה על הר סיני 'לא תגנוב' והלך וגנב – תרצע; ואם מוכר עצמו, אוזן ששמעה על הר סיני 'כי לי בני ישראל עבדים', והלך וקנה אדון לעצמו – תרצע".

וב"משכיל לדוד" הביא קושיית הלומדים – "אמאי לא הקשה כן רש"י אעיקריה דקרא, אלא אחר שכתב לימוד זה דאזנו הימנית?"

כלומר: הקושיא "ומה ראה אוזן להירצע מכל שאר אברים שבגוף" – היא (לכאורה) קושיא המתעוררת בלימוד הכתוב בשלל עצמו; אמנם רש"י לא הביאה כענין לעצמו, אלא כהמשך למה שכתב ש"אזנו" היינו אוזן ימין דוקא – שעל זה הוא שממשיך ומקשה (בוא"ו המוסיף): "ומה ראה אוזן להירצע" – ומשמע איפוא, שדוקא לאחר שפירש שהרציעה היא באוזן ימין, אז הוא שמתעוררת הקושיא "מה ראה אוזן להירצע". וצ"ב בקשר הדברים: וכי אם היו רוצעים את אוזן שמאל – אז לא היה מקום לקושיא?!

השוכח ממי לווה – תרומה לקרן גמ"ח

ובנוגע למה שלווה סך שבעים שקל ואינו זוכר ממי לווה, ומוסר הסכום [לצדקה] על דעתי.

הנה על יסוד ספור מאמר רו"ל (ביצה כט, א) שגם שם לא הי' איסור בדבר אלא שלא רצו ליהנות בממון כזה, ואמרו להם שיתקנו בכסף זה צרכי רבים, הרי גם סכום הנ"ל מסרתי לקופת גמילות חסדים אשר על ידי מחנה ישראל ויהי' תיקון מעין נדון שלו שגם כן בהלוואה בא הכסף לידו.

וה' יתברך יזכה כולנו לתקן אורחותינו ודרכנו ולא נבוש ולא נכלם לעולם ועד.

(ממכתב י"ז סיון ה'תש"י)

[במשכיל לדוד תירץ:

"ונראה לי דבשלמא בלא זה לא הוה מקשי מידי, דהוה אמינא דהיינו טעמא דאוזן דוקא משום דכתיב 'ואהבת לרעך כמוך', ואפילו בהרוגי בית דין אמרינן 'ברור לו מיתה יפה' – והכי נמי נימא: ברור לו רציעה יפה, שלא יצטער כל כך, והיינו באליה דאוזן שהוא בשר דק ורך ואין בו צער אלא מעט, ששם נוקבים כל הנשים ליתן העגילים. אבל השתא דכתב רש"י דילפינן אוזן אוזן בגזירה שווה ממצורע, וממילא מאחר דקיימא לן 'אין גזירה שווה למחצה' – לכל מילי אית לן לדמותו למצורע, מה להלן בגוף האוזן ממש בתנוך הכי נמי דכוותה . . . אם כן הרי יש שם צער גדול כמו במקום אחר, ומעתה איכא לאקשוויי 'מה ראתה אוזן וכו'".

והיינו, שמכיון והזכיר רש"י את הגזירה שווה ממצורע, הרי מגזירה שווה זו עולה שהרציעה אינה בחלק הרך של האוזן אלא בגוף האוזן עצמה (וכמו במצורע); ועל זה קשה – מאי טעמא שהרציעה היא דוקא באוזן וכו'.

אבל קשה ליישב מהלך זה בפשט דברי רש"י, שלא הזכיר כלל שמקום הרציעה הוא בתנוך האוזן (וראה מכילתא עה"פ. קידושין כא, ב), והזכיר רק את החילוק דאוזן ימין ואוזן שמאל].

ב. וי"ל בזה, ובהקדים הדיוק בלשון רש"י – "אזנו הימנית. או אינו אלא של שמאל"; ונראה מלשונו, שמצד הסברא היינו למדים שהרציעה היא דוקא באוזן שמאל, ואין זאת אלא שהגזירה שווה ממצורע היא שמכריחה אותנו לשלול סברא זו.

ולכאורה, למה באמת תהיה סברא לרצוע אוזן שמאל דוקא, יותר מאוזן ימין? ומדוע לא נאמר (מצד הסברא) שהרציעה יכולה להיות בא' מהאזנים, או ימין או שמאל?

[הרע"ב מפרש בדברי רש"י שאכן זו כוונתו – שמצד הסברא היינו חושבים שיכול לרצוע איזה אוזן שרוצה. אולם לדבריו היה רש"י צריך לומר "אזנו – איני יודע איזו" (וכיו"ב); ומלשון רש"י "או אינו אלא של שמאל" – מובן שהסברא נותנת לרצוע דוקא את אוזן שמאל].

ג. והביאור בזה (כהבא לקמן – ראה גם משנ"ת במדור זה בש"פ יתרו תשע"ד, וצרף הדברים לכאן):

המדובר כאן במי שגנב ואי אפשר לו להחזיר את הגניבה או לשלם (ולכן ב"ד מוכרים אותו לעבד), ופעמים רבות שהטעם לזה הוא משום שעני מדוכא הוא וגנב כדי להשקוט רעבונו ורעבון בני ביתו, והעניות העבירה אותו על דעתו ועל דעת קונו (עירובין מא, ב).

ומעתה תמוה לכאורה, למה מגיע לאדם זה עונש רציעה, שיש בו בזיון תמידי, "מום" קבוע? – וכבר אמר החכם מכל אדם (משלי ו, ל) אשר "לא יבזו לגנב, כי יגנוב למלא נפשו כי ירעב".

לקנות חיי נפשו החיונית הרי נותן חיי נפשו לה²⁴ נתינת ממון שלא על מנת להחזיר. ויש לומר ובלשון הכתוב²⁵ דכל איש אשר ידבנו לבו ויתרום זהב וכסף²⁶ גו' לקרן גמ"ח הרי כל המעלות האמורות ישנן בתרומה זו.

ועוד בזה וגם כן עיקר על-פי דברי כבוד קדושת אדמו"ר הזקן²⁷ אשר מעניני התשובה (עילאה)²⁸ הוא לדבקה בו יתברך המדות במדותיו יתברך מה הוא רחום²⁹ וכו' והמעשה הוא מעשה הצדקה להחיות רוח שפלים כמו שכתוב כי ששת ימים עשה ה' וכו' כנודע במקום אחר.

וראה ד"ה אם כסף תלוה לכבוד קדושת אדמו"ר מהר"ש דשנת תרכ"ט איך שבעשיית ששת ימים כו' ישנו ענין הלוואה. עיין שם.

ויהי רצון שיעשו כל הנ"ל בשמחה וטוב לבב³⁰.

בכבוד ובברכת הצלחה בטוב הנראה והנגלה ולבשורות טובות,

(אגרות קודש חכ"ו ע' צה ואילך)

ייסוד קרן גמ"ח – זכות נצחית

...בנוגע לשאלתו האם לנסוע לארצנו הקדושה ת"ו, או לנצל את הכסף לקנות ספר תורה.

לפי דעתי, עליו להקדיש את הכסף עבור ייסוד קרן גמילות חסדים, שאז, מרבית חלקו של הכסף נשאר בשלמות, שהרי אחוז מזערי מאד הם אלה שאינם מחזירים גמילות חסד, וזה נשאר לזכות נצחי לזה שתורם את הכסף. ובזה אפשרות בשני אופנים: להמציא את הכסף במיוחד לקרן גמ"ח בארצנו הקדושה תבנה ותכונן – או סתם, היינו, הן בארצנו הקדושה ת"ו והן בחוץ לארץ. ואם ברצונו, יכול להכניס את הכסף באחת מקרנות הגמ"ח הקיימות במזכירות שלי.

(תרגום מאגרות קודש ח"ח ע' רלד-ה)

(24) ובפרט אם נהנה מיגיע כפיו ראה בכ"ז תניא פל"ז (מח, ב).

(25) משנה ריש פאה.

(26) עיין שמו"ר (פל"ג, ד): ואומר לי הכסף ולי הזהב. תו"א ר"פ וישב.

(27) אגרת התשובה פ"ט.

(28) התשובה (עילאה): עלי' נאמר להיות כל ימיו בתשובה (אגה"ת ספי"א. תניא פל"א (מ, סע"א)).

(29) ראה ג"כ לקו"ת ס"פ פנחס (פ, ג). רש"י עה"ת ראה (יג, ה) הדבק כו'. אבל בסוטה (יד, א) אחרי ה"א תלכו. ועד"ז ברמב"ם הל' דעות פ"א, ה"ה ובסהמ"צ שלו מ"ע ח. וראה כתובות (קיא, ב) וכי אפשר לדבקה כו' אלא כו' כאילו כו'. וכ"ה בספרי עקב (יא, כב) הובא בפרש"י עה"ת שם. ובאגה"ת שזהו בתכלית הדביקות. וצ"ע. ואכ"מ.

(30) ראה שו"ע יו"ד סרמ"ט ס"ג. ועיין ד"ה עבדו בס' המאמרים, תרצ"ט.

ובהצלחה הן מצד המפעל והן מצד הלווים, וכמאמר רז"ל¹⁸ גדולה גמ"ח יותר מן הצדקה, שגמ"ח הוא גם לעשירים, ובטח שמים לב ביחוד לעז[ן]ר במקרים כאלו שעוזרים להלוה לסדר מקור פרנסה קבוע, אשר אז כדאי לוותר על איזה מדרישת המפעל מאת הלוה, ובלבד להושיט עזר להעשות לְחַי מפרנס את עצמו.

ומובן גודל ערך הגמ"ח גם מזה, ששלשת האבות שאברהם הוא בקו הגמ"ח ויצחק קו העבודה ויעקב יושב אהלים [לשון רבים, שהם] תורה שבכתב ותורה שבעל פה, הנה הראשון בהם הענין דגמ"ח, אברהם הגדול בענקים¹⁹. ויהי רצון מה' יתברך אשר על-ידי שנדבק בדרכיו שמה הוא גומל חסדים אף אתה גומל חסדים²⁰ הנה נזכה לקבל את התורה תורת חסד בשמחה ובפנימיות.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש.

(אגרות קודש ח"ו ע' קא)

גמ"ח מנוהל דרך הבנק

...על דבר שאלתם מכבר, בענין קרן הגמ"ח שלהם שהוא נעשה על-ידי בנק, הרי נכון הדבר שיהי' דוקא באופן כזה, היינו על-ידי בנק, ולא על ידי אנשים פרטיים...

(אגרות קודש ח"ח ע' יא-ב)

תרומה לקרן גמ"ח - מעלות צדקה והלוואה יחדיו

...והנה גדולה גמ"ח דהלוואת ממון (יותר מן הצדקה) שהיא בין לענים בין לעשירים²¹, ולא עוד אלא שאפילו בנוגע לענים היא "מעלה הגדולה (בצדקה)²² שאין למעלה ממנה" ו"פחות מזה הנותן צדקה"²³.

ולכאורה יש בצדקה מה שאין בגמ"ח דהלוואה כי בצדקה הנה במעות אלו הי' יכול

(18) סוכה מט, ב.

(19) ראה יהושע יד, טו. בראשית רבה פי"ד, ו. במדבר רבה פי"ג, ג.

(20) דברים יא, כב וברש"י.

ההערות דלהלן מכ"ק אדמו"ר זי"ע:

(21) סוכה מט, ב. וראה שו"ע אדה"ז ריש הל' הלוואה.

(22) כ"מ ברמב"ם וטוש"ע שם. ודברי הפרישה (טור שם סק"ז) דהלוואה (וכי"ב) אין זה בכלל (מעלות) הצדקה לא זכיתי להבין.

(23) טוש"ע יו"ד סרמ"ט מרמב"ם הל' מת"ע פ"י ה"ז-ח.

ועד"ז קשה בזה שמכר עצמו לעבד מחמת דוחקו, שזה שהשפיל את עצמו וקיבל עליו מרות האדון מוכיח שהיה במצב של עניות גדולה ולכן הגיע עד כדי כך; ולמה מגיע לו עונש חמור כזה?

ואם נאמר שעונש זה בא לו (לא על זה שנמכר מתחילה, אלא) על זה שעבדו רוצה הוא להישאר אצל אדונו - הרי גם בזה אפשר ללמד עליו זכות, שהרי טוען הוא "אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני" (היינו, האשה שנתן לו אדונו והילדים שילדה לו - שבצאתו לחפשי יהיה מוכרח להיפרד מהם), ואהבה זו של האדם לבני משפחתו היא מן הטבע שהטביע הקב"ה (ראה שבת קנב, א. תניא פמ"ט).

ד. וליישוב זה היה אפשר לבאר, שאדרכה - משום שיש "לימוד זכות" על העבד שרוצה להישאר אצל אדונו (כנ"ל ס"ג), לכן הוא שבחזרה התורה עבורו בעונש בלתי רגיל זה של רציעה, כי הרציעה נחשבת עונש קל ביותר; וכפי שמוכח גם מזה שהיו רגילים לרצוע האוון מרצונם הטוב בכדי לתת בו נזם (תשא לב, ב-ג).

ולפי הבנה זו, שהטעם (בדרך הפשט) לרציעה באוון הוא כדי להקל בעונש - הרי הסברא נותנת שהרציעה תהיה דוקא באוון שמאל:

ידוע הוא שהשמאל פחותה מהימין, וכפי שפירש רש"י לפנ"ז (בא יג, ט) בנוגע ליד שמאל: "יד שהיא כחה"; ומכיון שהמכוון הוא להקל בעונשו, מסתבר שהרציעה תהיה באוון השמאלית הפחותה - ולא יפגעו באוון הימנית המעולה.

ה. ומעתה מתבאר יפה מהלך דברי רש"י:

בתחילה מפרש רש"י "אזנו - הימנית", ומיד מעלה סברא "או אינו אלא ש' שמאל"; והיינו, כי מצד הסברא למעט בעונשו של העבד, היו צריכים לרצוע דוקא את אוון שמאל ולא את אוון ימין.

אמנם, ממשיך רש"י שאי אפשר לומר כן, כי הגזירה שווה ממצורע מכריחה אותנו לפרש שהרציעה היא דוקא באוון ימין - היפך ממה שמסתבר בפשטות.

אמנם מעתה מתעוררת השאלה - "ומה ראה אוון להירצע":

כיון שהתורה צוותה לרצוע את האוון הימנית, החשובה יותר, הרי מובן שלא נבחרה האוון להירצע בכדי למעט בעונשו (שאז היו רוצעים האוון השמאלית) אלא מטעם אחר; ואם כן, "מה ראה אוון להירצע מכ"ל שאר אברים שבגוף?"

ומסביר רש"י - "אזן ששמעה על הר סיני .. תרצע". והיינו, שזה שהעונש הוא דוקא באוון הוא משום שהאוון שמעה ציוויים אלו על הר סיני ועברה עליהם; ולכן העונש הוא באוון הימנית, שהיא המעולה שבאזנים והיא העיקרית בענין השמיעה.

אם אלו מסיני – למה נכתבו כאן?

ואלה המשפטים

ואלה – מוסף על הראשונים, מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני. ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מוצב, לומר לך, שתשים סנהדרין אצל המוצב (כא, א. רש"י)

הקשו המפרשים (שפתי חכמים, ועוד) דמלשון רש"י "ולמה נסמכה" משמע שקושיא זו באה בהמשך לנכתב קודם – "מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני". ולכאורה אינה מובנת השייכות בין הקושיא לזה ש"אף אלו מסיני". והמפרשים תרצו באופנים שונים.

ויש לומר בזה, דהנה יש דעה במדרש (הובא במכילתא ריש פרשתנו, וכן בשמו"ר פ"ל, ג) ש"ואלה המשפטים במרה נאמרו".

ולדעה זו אפשר לומר, דזה ש"ואלה המשפטים" נכתב כאן, הוא לא להסמיק פרשה זו לפרשת מוצב, כי אם להקדימה למה שנאמר בסיום הפרשה – שמדובר על לפני מתן תורה. ואז ה' יוצא סדר הפרשה מדויק הוא. כי, בתחילה מקדים "ואלה המשפטים" ש"במרה נאמרו", אח"כ – "ואל משה אמר גו" שנאמר בד' סיון (רש"י פרשתנו כד, א), ואח"כ – "ויאמר ה' אל משה גו", שנאמר לאחר מ"ת (רש"י פרשתנו כד, יב).

ולכן מקדים רש"י ש"אף אלו מסיני", שפרשה זו לא נאמרה במרה כ"א בסיני, וא"כ קשה, "ולמה נסמכה כו". וק"ל.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"י עמ' 244 ח"י 30)

לא "ב' או ג'" אלא "ד"

אשר תשים לפניהם

אמר לו הקב"ה למשה לא תעלה על דעתך לומר אשנה להם הפרק וההלכה ב' או ג' פעמים עד שתהא סדורה בפיהם כמשנתה. . . לכך נאמר אשר תשים לפניהם... (כא, א. רש"י)

יש לבאר שמה שנקט רש"י "ב' או ג' פעמים" מדויק הוא:

לקמן בפ' תשא (לד, לב) כותב רש"י "כיצד סדר המשנה, משה ה' לומד מפי הגבורה, נכנס אהרן שנה לו משה פרקו. . . נכנסו בניו שנה להם משה פרקו. . . נכנסו זקנים. . . נכנסו כל העם. . . נמצא ביד כל העם אחד, ביד הזקנים, שנים ביד בני אהרן שלשה, ביד אהרן ארבעה וכו' כדאיתא בערובין". ובערובין (נד, ב) מוסיף שאחרי שסיים משה "שנה להן אהרן פרקו כו' שנה להן בניו פרקו כו' שנו להם זקנים פרקו" ומסיים שם בגמ' "נמצא ביד הכל ארבעה".

ונמצא, שכדי לדעת את חומר הנלמד כדבעי יש לשמעו לכל הפחות ארבעה פעמים.

וזהו מה שכתב רש"י שאין למשה ללמד רק "ב' או ג' פעמים", כי בד' פעמים סגי ולא בפחות מזה.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"י עמ' 38 ח"י 24)

כשאין מעיקים ללווה – הקב"ה מתנהג מדה כנגד מדה

ידוע אשר כל הענינים שמקבל האדם הוא בתורת הלוואה מבורא העולם, והתשלומין בזה הם על-ידי שהאדם מסדר חייו ופעולותיו באופן שגורמים נחת רוח להמלוה.

וכיון שהאדם הוא קרוץ מחומר ויסודו מעפר הרי עלול [הוא] לכשלון ולאחור בתשלומין, אבל הובטח¹⁴ שאין לך דבר שעומד בפני הרצון.

והתשובה, מדתו של הקדוש ברוך הוא מדה כנגד מדה¹⁵: אשר כשהאדם בהלואותיו שלו איננו מעיק להלווים, ולא רק שנותן להם הארכה אלא שהדבר נעשה בסבר פנים יפות ובפיוס, הרי זה משפיע על המלוה הגדול הוא הקדוש ברוך הוא שגם הנהגתו הוא באופן כזה.

(אגרות קודש ח"ח ע' ל)

הרחבת והתפתחות, אופן ניהול הגמ"ח

בנועם קבלתי מכתבם [ה]מודיע אודות קביעות אסיפתם השנתית ביום זה, ראשון לפרשת משפטים ה'תשט"ו.

וכן ראשי פרקים מעבודת הגמ"ח בשנה העברה, אשר, כמו שאמרתי מכבר, יש להוסיף עלי' כהנה וכהנה, זאת אומרת – בהנוגע למספר ההלואות, אשר במשך כל השנה כולה רק למאה ועשרים איש ניתנו, בה בשעה שבעוונותינו הרבים עדיין נמצאים אנו באותו הזמן עליו נאמר¹⁶ כי לא יחדל אביון, ובפרט אביון עני באותה שעה.

וכידוע מאמר רו"ל (סוכה מ"ט ע"ב) גדולה גמ"ח יותר מן הצדקה כו' גמ"ח בין לעניים בין לעשירים.

ויהי רצון אשר גם זה יתוקן ככל הדרוש בשנה הבאה עלינו לטובה.

וזה עצמו מקרב קיום היעוד¹⁷ כי לא יהי' כך אביון כי ברכך ה', כי יעשו בני ישראל רצונו של מקום (ספרי דברים ט"ו ד').

(אגרות קודש ח"י ע' שח-ט)

במענה על מכתבם מ"ז אייר בו מודיעים על-דבר הגדלת והתפתחות מפעל "גמ"ח קרן נחום דוב דענבערג שעל-ידי כולל חב"ד" ובחרו בהנהלה מורחבת, הנה יהי רצון מה' יתברך אשר תהי' עבודתם גם מכאן ולהבא בהצלחה,

(14) ראה ספר המאמרים תש"ג ע' 21.

(15) פסיקתא זוטרותא (מדרש לקח טוב) שמות ג, ו. ראה סנהדרין צ, א.

(16) דברים טו, יא.

(17) דברים טו, ד.

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

מטבע של אש המסירת נפש

הקב"ה וישראל – "שתי חצאי צורות" / מחצית השקל – מסירת הנפש להשי"ת / נתינת כל מציאותו להשי"ת ב"מטבע של אש" / "מחצית השקל" – יסוד כללות עבודת השי"ת

בדיני מצות נתינת מחצית השקל, הנקראת ב"שבת שקלים", מוצאים אנו לכאורה דבר והיפוכו:

מחד, המצוה נעשית דוקא במחצית שקל ולא בדבר שלם, והדבר מודגש במיוחד בלשון הפסוק, שהרי השקל הוא "עשרים גרה", ויכול היה הכתוב לכתוב את מחצית השקל במספר שלם – "עשר גרה", ומכל מקום כתב "מחצית השקל" (תשא ל, יג) להדגיש שמצותו במחצית דוקא. וגם לדורות נקבעה הלכה "שיתן מחצית מטבע של אותו הזמן, אפילו היה אותו מטבע גדול משקל הקודש" (רמב"ם הל' שקלים פ"א ה"ה), שהעיקר אינו שווי המחצית, אלא שיהא חצי ולא שלם.

ומאידך, נפסקה הלכה שנתנת חצי השקל צריכה להיות בשלימות ובבת אחת, ש"אינו נותנו פעמים רבות היום מעט ולמחר מעט, אלא נותנו כולו כאחת בפעם אחת" (רמב"ם שם ה"א), ומכאן חזינן שבנתינת מחצית השקל מדגישה התורה את השלימות, שצריך ליתן כל הסכום בפעם אחת, שדין זה הוא חידוש לגבי שאר חיובי ממון שלא מצינו בהם חובה לשלם הכל יחד.

ויש לבאר תוכנה הפנימי של מצות מחצית השקל על דרך המוסר והחסידות, כיצד באה היא לידי ביטוי בעבודתו התמידית של יהודי, ואזי יתבאר אשר דוקא משום היות המצוה ב"מחצית" – נתינתה היא בשלימות ובבת אחת.

הקב"ה וישראל – "שתי חצאי צורות"

עניני קדושה בכלל ועסקי בית המקדש בפרט צריכים להיות כולם שלמים ותמימים:

דאצילות, שמכך מובן שאברהם הי' נעלה ממדת החסד דאצילות כו'.

ר' ישראל לא תפס את כל המאמר, אבל המילים הספורות הללו 'תפסו' אותו.

בבואו הביתה הוא חזר להם על הסיפור בהתוועדות חסידית והלך למסחרו. אף-על-פי שלא הי' זקוק לכסף, נכנס לנחמן החנווני ל[בקש] גמ"ח, כי רצה לזכות אותו במצות גמ"ח. גם חנוונים אחרים, בשמעם אודות המעלה של גמ"ח, לוו זה מזה גמילות חסד כל יום.

כאשר ר' ישראל בא שוב לליובאוויטש, קרא לו הצמח צדק אליו ושאל אותו אודות ההנהגה שלו. מאוחר יותר שאל אדמו"ר מוהר"ש את [אביו הרבי] הצמח צדק מה ראה על ר' ישראל, והרבי הצמח צדק ענה שראה על ישראל החנווני "עמוד אור של חסד דאצילות".

והגע עצמך, מה אם מצוות גמ"ח גדולה כל כך גם כאשר אין זקוקים לכסף, על אחת כמה וכמה כאשר משהו אכן זקוק לכסף. גודל השכר דגמ"ח אין לשער, ומבואר בכמה מקומות בדברי חז"ל.

הקב"ה נותן לאדם גמ"ח – כוחות למילוי השליחות בעולם

ברצוני להדגיש ענין אחד בנוגע לשכר זה:

כידוע גומל החסד הראשי בעולם הוא הקדוש ברוך הוא בעצמו, הנותן לכל אחד מאתנו גם את כחות הנפש האלוקית בדרך הלוואה, בכדי שנוכל למלא את שליחותינו בעולם הזה הגשמי ואפילו בעולם הזה החומרי. הרווח של גמ"ח אלוקית זו הוא, כמתבאר בחסידות¹², ענין ירידת הנשמה ועלייתה, ירידה צורך עלי' ועלי' שלא בערך.

בו זמנית הנה גם הקב"ה, שהוא המלוה, הנותן לנו את כל ענינינו בדרך הלוואה, גם הוא, כביכול, מרויח.

כמבואר במדרש¹³ "בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מוסיפין כח וגבורה למעלה" (וכפי שהדברים מתבארים בארוכה במאמרו של כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר, ד"ה טעמה כי טוב סחרה, יו"ד שבט תש"ט).

(תרגום מאגרות קודש ח"ז ע' קסה ואילך, אגרות קודש המתורגמות ח"ב ע' 42)

(12) ראה תניא פל"א. לקוטי תורה ויקרא מא, א. ועוד.

(13) איכה רבה פ"א, לג.

כלי שרת מתקדשים דוקא שלמים ומלאים (זבחים פח, א), הקרבנות תמימים הם בלא מום, וגם הכהן המקריב צריך להיות תמים. וממילא ייפלא אשר במצות מחצית השקל ציוותה תורה ליתן דוקא מחצית ולא דבר שלם.

וביארנו בזה בסה"ק (אור התורה) (לכ"ק אדמו"ר הצמח צדק) תשא עמ' א'תתמוז), אשר "הקב"ה וישראל הם כשני חצאים", ועל דרך מה שפירש הרב המגיד ממעזריטש (אור תורה מה, ד) על הפסוק "עשה לך שתי חצוצרות", ש"חצוצרות" נוטריקון "חצאי צורות", "שהקב"ה וכוונת ישראל הם כשתי חצאי צורות", ושניהם יחד נחשבים כ"צורה שלימה".

ומה שנחשבים ישראל וקוב"ה כשני חצאים של צורה אחת כביכול, מובן הוא על פי המבואר בריש ספר התניא (פ"ב) שנשמת כל איש ישראל היא "חלק אלקה ממעל ממש", והיינו שאין הנשמה מציאות נפרדת שמתחברת עם הקב"ה, אלא שמלכתחילה היא מאוחדת עם הקב"ה, "חלק אלוהה ממעל ממש".

וזהו תוכנה של מצות מחצית השקל, שיבוא האדם לידי הכרה והרגשה שנשמתו אינה אלא "מחצית", והמחצית השניה הוא הקב"ה, ואי לכך הרי הוא שואף ומשתוקק להידבק בהשי"ת שהוא "חצי צורה" השני.

מחצית השקל – מסירת הנפש להשי"ת

והנה, מה שבא האדם לידי הכרה והרגשה שנשמתו היא "חצי צורה" ו"חלק אלוהה ממעל ממש", מתבטא בעיקר בענין של "מסירת נפש":

דכאשר מוסר איש ישראל נפשו על קדושת ה', הרי אין הדבר בא "מחמת דעת והתבוננות בה' כלל, אלא בלי שום דעת והתבוננות, רק כאילו הוא דבר שאי אפשר כלל לכפור בה' אחד, בלי שום טעם וטענה ומענה כלל". וטעם הדבר מה שמופרך אצל יהודי להיפרד מהקב"ה, הוא "משום שה' אחד מאיר ומחיה כל הנפש" (תניא פ"ח), והאדם מרגיש שהשי"ת הוא כל חיותו ומציאותו ואינו יכול להיפרד ממנו.

וזהו ענינה הפנימי של מצות מחצית השקל, שהיהודי מרגיש כיצד הקב"ה הוא "חצי צורה" שלו, ו"מאיר ומחיה כל הנפש" שלו, וממילא ברור אצלו "בלי שום טענה ומענה", שאי אפשר להפריד בין שני ה"חצאי צורות" – בין הנשמה להשי"ת, והרי הוא מוסר נפשו על אמונת שמו ית'.

נתינת כל המציאות להשי"ת ב"מטבע של אש"

ומעתה מובן מדוע נתינת מחצית השקל היא בבית דוקא, ולא "היום מעט ולמחר מעט":

כאשר יהודי עומד במצב שמרגיש שהקב"ה ונשמתו הם "שני חצאי צורות", הרי לא

מעלת הנותן גמ"ח לאיש ישראל בלבב שלם בלי שום פני'

כשנכנס הרה"ק צמח צדק לבית הכנסת נפל ברעיונו הקדוש המאמר⁷ ר' אלעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי, וגם המאמר⁸ גדול גמ"ח מצדקה, ויתבונן הרה"ק צמח צדק אשר לא טוב עשה שלא נתן תיכף להר' מרדכי אלי' הנ"ל את הגמ"ח שביקש, ויחזור הרה"ק צמח צדק לביתו ויקח את הסכום וילך אל השוק לחפש את הר' מרדכי אלי', וביני לביני כבר נתקבצו אנשי הכפר עם עגלותיהם וסחורותיהם אל השוק ועלה לו בטורח רב למצא את הר' מרדכי אלי' ביניהם, וכשמצאו נתן לו את הגמ"ח ויחזור לבהכנ"ס להתפלל.

כשנתעטף הוד כ"ק הרה"ק צמח צדק בטלית ותפילין ראה פתאום את הוד כבוד קדושת רבינו הזקן בפנים צהובות ויאמר לו: הנותן גמ"ח לאיש ישראל בלבב שלם בלי שום פני', והעושה טובה לישראל באהבה כצווי⁹ ואהבת לרעך כמוך, שערי היכלי מעלה פתוחים לפניו¹⁰. עד כאן לשונו.

והרי סיפורי נשיאי ישראל, הוראה הם לכל ההולכים בדרך ישרה אשר הורו, בתוככי כלל ישראל,

הוראה ותורת חיים, הוראה בחיים בעולם הזה וחיים בעולם הבא, וכדברי חכמים במשנתם¹¹, שגמילות חסדים אדם אוכל פירות¹² בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא... (אגרות קודש חכ"ד ע' עג-ד)

החנווני ש"עמוד אור של חסד דאצילות" האיר עליו

חברה גמילות חסדים שומרי שבת...

שלום וברכה!

כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע האריך פעם (בשיחה מתש"א) אודות גודל המצוה של גמילות חסדים, כיצד חנווני מפולוצק, ר' ישראל, חסיד של הצמח צדק, השיג זאת.

בהיותו בליובאוויטש אצל הצמח צדק בפרשת וירא, שמע ר' ישראל מאמר חסידות מהרבי, שאברהם אבינו ה' נדיב בגופו, בממונו ובנפשו, והרבי הצמח צדק ביאר כיצד אברהם אבינו בהיותו כאן למטה החליף על-ידי הגמ"ח שלו בגשמיות את ספירת החסד

(7) בבא בתרא י', א. וראה אגה"ק ס"ח. הקדמת אדה"ז לסידורו.

(8) סוכה מט, ב.

(9) ויקרא יט, יח.

(10) ראה רשימות הצ"צ לתהלים יז, טו (ע' תריז).

(11) משנה ריש מס' פאה.

הראשונים, שנמסר לנו ע"י כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע:⁵ חתיכת הלחם שיש לי, הרי היא שלך כמו שלי, והיו מקדימים מילת "שלך" – שלך כמו שלי.

פתגם שנקל להבינו על פי ביאור רבנו הזקן באגרת הקדש במקומות רבים, שכדי לקבל את ההשפעות מלמעלה ובפרט השפעות הגשמיות בגשמיות ממש, זהו דוקא על-ידי מצות הצדקה הממשיכה למטה מטה.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש, ושזה ימשיך גם כן תוספת ברכה והצלחה לכל אחד ואחת מהעוסקים – הן בגופם הן בממונם – להם ולבני ביתם שיחיו.

(תרגום מאגרות קודש ח"י ע' שכז-ח, אגרות קודש המתורגמות ח"ב ע' 481-5)

סיפור מהרבי הצמח צדק במעלת גמילות חסדים

...מענין ימים אלה – להתבונן בתוכן והוראת סיפור⁶ כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר על דבר כ"ק אדמו"ר הצמח צדק, בענין גמילות חסדים, וזה לשונו:

הוד כבוד קדושת הרה"ק צמח צדק הי' רגיל לראות את הוד כבוד קדושת זקנו רבינו הזקן אחרי הסתלקותו. בהקיץ או בחזיון לילה, והי' פותר לו את כל ספיקותיו בנגלה ובנסתר.

בזמן ידוע, ורבינו הצמח צדק יושב סגור בחדרו ושוקד בלימודו, נתקבצו אצלו כמה שאלות שלא ידע להכריע בהן והשתוקק במאד לראות את הוד כבוד קדושת זקנו רבינו הזקן כרגילותו, אבל לא עלה בידו, והי' בצער גדול מזה.

פעם בהשכמה הלך הרה"ק צמח צדק להתפלל לבית הכנסת של הוד כבוד קדושת חותנו אדמו"ר האמצעי זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, ובעברו דרך השוק פגע באחד מאנשי השוק, ר' מרדכי אלי' שמו, איש פשוט וירא שמים, נהנה מיגיע כפו במסחר השוק, והיום הי' יומא דשוקא, ויבקש האיש מאת הרה"ק צמח צדק להלוות לו גמ"ח איזה רובלי-כסף עד הערב או [למחרת] בקר, כי ביום הזה הוא יכול להרויח בשוק, ויענהו הרה"ק צמח צדק כי אחרי התפלה כשיחזור לביתו יכנס אליו ויתן לו את הגמ"ח.

(5) ספר השיחות תרצ"ו-ת"ש ע' 952-062. הובא בלוח היום יום טו אייר.

(6) רשימת י"ט כסלו תש"ו (ס' המאמרים ה'תשי"א ע' קנג). וראה ג"כ ס' השיחות קיץ ש"ת ע' צח מאורע דומה.

יתכן מצב שהוא נותן ומוסר להשי"ת רק מעט מכוחותיו ומעניניו, שהרי הוא והקב"ה מציאות אחת, וממילא הוא נותן את כל מציאותו להשי"ת.

והדבר בא לידי ביטוי בענין המסירת נפש, שהלא אין שיך לומר שיש לו לאדם "הרבה" מסירת נפש או "מעט" מסירת נפש, אלא האדם מוסר נקודת חיותו להשי"ת, ומוסר נפשו בבת אחת ולא "היום מעט ולמחר מעט", אלא "נותנו כולו כאחת".

ונמצא שדוקא משום שענינה של המצוה הוא "מחצית", שמרגיש אין שהקב"ה ונשמתו הם "חצאי צורות", הדבר גורם שיתן כל כולו "כאחת", ולא יתכן שיתן רק חלק ממצאותו להשי"ת.

ובכך יש לבאר גם מה שאמרו חז"ל (ירושלמי שקלים פ"א ה"ד ובכ"מ) שהקב"ה הראה לו למשה "מטבע של אש" ואמר לו "כזה יתנו", שבזה הראה לו הקב"ה שתוכנה של מצוה זו אינו נתינה ממונית בלבד, אלא "מטבע של אש", נתינה החדורה באש הנשמה שהיא "חלק אלוהי ממעל ממש" ואינה יכולה להיפרד ממנו ית', עד אשר הדבר מתבטא בעבודת "אש" המסירת נפש.

"מחצית השקל" – יסוד כללות עבודת השי"ת

והנה, חצאי השקלים בגשמיות היו משמשים בעיקר בשביל קרבנות ציבור במשך השנה כולה. ומזה מובן אשר מצות מחצית השקל היא מצוה יסודית וכללית לכל המצוות כולן, שהרי עבודת הקרבנות נקראת בשם "עבודה" סתם (ראה מפרשי המשנה אבות פ"א מ"ב), כי היא רומזת על כללות עבודת האדם שהיא קירוב האדם להשי"ת.

דהנה, נתבאר בספר התניא (פכ"ה) ש"קיום התורה ומצותיה, תלוי בזה שיזכור תמיד ענין מסירת נפשו לה' על יחודו, שיהיה קבוע בלבו תמיד ממש יומם ולילה, לא ימיש מזכרונו, כי בזה יוכל לעמוד נגד יצרו לנצחו תמיד בכל עת ובכל שעה". וכבר נתבאר למעלה שענין המסירת נפש הוא שמרגיש את היותו "מחצית" בלבד, ואינו יכול להיפרד בשום אופן מהמחצית השניה, הוא השי"ת.

וכאשר מקיים האדם את המצוות מתוך הרגש ענין המסירת נפש, ומרגיש עצמו מחצית בלבד, הרי עבודתו את השי"ת היא בשלימות, כי יודע ומכיר שאינו עובד בכוח עצמו, אלא הקב"ה הוא הנותן לו כוח לעשות חיל, שנותן לו את הכוחות הדרושים להצליח בעבודתו, ו"אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו" (סוכה נב, ב).

והעסק בתורת מחצית השקל, שניתן "כולו כאחת, בפעם אחת", ימהר ויחיש ביאת הגאולה שתבוא גם היא בבת אחת, כי "הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה", ואזי "מיד הן נגאלין" (רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה), שלא בסדר והדרגה אלא בבת אחת.

גמילות חסדים

מעלת גמ"ח על נתינת צדקה, הרגש הנעלה והחסידי שבנתינת הלואה, סיפורים מרבותינו נשיאנו בגודל מעלת הגמ"ח; הקב"ה נותן לאדם כוחות וממון כהלואה – על מנת למלא השליחות בעולם; הקמה, ניהול והרחבת גמ"ח, תרומה לקרן גמ"ח כוללת מעלות צדקה והלואה יחדיו

אם כסף תלוה את עמי (משפטים כב, כד)

"אם כסף תלוה" – עם רגש נעלה בנתינה

שמחתי לקבל את הידיעה על-ידי המזכיר [של חברת גמ"ח שומרי שבת]... שהיום (היום לעשותם) פרשת "אם כסף תלוה"² (אם חובה, ולא רשות. מכילתא. ועל-דרך היום אם בקולו תשמעו³, שזה גורם ביאת המשיח היום. סנהדרין צח, א) – מתקיימת אסיפה שלא מן המניין לכבוד השנה ה-64 לקיום החברה.

והנני מקוה, אשר כפסק רז"ל⁴ כל המוסיף מוסיפין לו, יוסיף ה' יתברך הצלחה בעבודת הגמילות חסדים שלהם – הגדולה עוד יותר מצדקה, שכן גמילות חסדים יכולה להיות בו זמנית עם פרנסה ועשירות בישראל, כפי שרז"ל אומרים (סוכה מט, ע"ב) שגמילות חסדים היא גם לעשירים.

ותקותי וברכתי, שעבודתם בזה תתנהל ברגש כסיום הפסוק הנ"ל: אם כסף תלוה – את העני עמך, שהסכום שהלוה זקוק לו – שבאותה שעה הרי הוא עני – נמצא רק בתור פקדון אצל הגומל חסד, שרוצים לזכות אותו במצוה הגדולה, ואשר ללא הלוה לא הי' מקבל את זכות המצוה (עיין שם באור החיים הקדוש).

ומרגש זה יבואו לרגש נעלה יותר בצדקה וגמילות חסדים כפתגם הידוע של חסידים

(1) ס"פ ואתחנן.

(2) פרשת משפטים. כב, כד.

(3) תהלים צה, ז.

(4) ראה תענית בסופה ובפרש"י.

פנינים

דרוש ואגדה

להביא את המשפטים בפנימיות הנשמה

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם

(כא, א)

בפירוש כתוב זה ביאר כ"ק אדמו"ר הזקן אשר "לפניהם" משמעו "לפנימיותם". ופירוש הדברים הוא, אשר צריך "להמשיך" דעת באלוקות בפנימיותם של ישראל, היינו בדרגות הפנימיות והנעלמות של הנשמה.

ולכאורה הדבר צריך ביאור, הרי "משפטים" – "הן המצות שטעמן גלוי וטובת עשייתן בעוה"ז ידועה" (לשון הרמב"ם סוף הל' מעילה) שלא כמו החוקים ש"הן המצות שאין טעמן ידוע" (לשון הרמב"ם שם), וא"כ, אינו מובן הפירוש ב"לפניהם" – שהכוונה לגלות את הדעת באלוקות בתוך פנימיות נשמות ישראל, דלכאורה תינח במצוות ד"חוקים" שאינם מובנים בשכל, צריך לבוא ולגלות "דעת באלוקות" ב"פנימיות הנשמה" של ישראל; אבל במצוות ד"משפטים" – ה"ה הם מובנים בלאו הכי, ובשביל לבוא לקיומם לא צריך לגלות כוחות אלו?

ויובן זה ע"פ מאמר רז"ל "ואלה מוסיף על הראשונים" – אשר המשפטים דפרשת משפטים הם בהמשך לעשרת הדברות דפרשת יתרו, והיינו, שגם מצוות אלו, ד"משפטים" ניתנו על הר סיני בקולות וברקים, בדיוק כמו הדיברות "אנכי" ו"לא יהי' לך". ובא הכתוב ללמדנו אשר גם קיום מצוות אלו דמשפטים, אינו בגלל שכן מבינים בשכל האנושי – אלא אך ורק מכיון שכן ציוה הקב"ה.

ולכן דווקא גבי "אלה המשפטים" כתוב

"תשים לפניהם", שגם בהם צריך להיות השימה בפנימיות, שהלא זה הדבר אשר נתחדש במתן תורה, שלא רק ה"חוקים" וה"עדות" צריכים לקיים מכוח הנשמה האלוקית והדבקות בקב"ה, אלא גם כן מצוות שכליות דמשפטים, המובנות בלאו הכי בשכל – גם אותן אין לקיים אלא מכוחה של התורה הקדושה, ובהשפעת פנימיות הנשמה.

(עי' לקוטי שיחות ח"ב עמ' 672 ואילך)

גם ההווה בא מ"דבר הכתוב"

וכי יגח שור

אחד שור ואחד כל בהמה ח' ועוף אלא שדבר הכתוב בהווה (כא, כח. ובפרש"י)

יש לפרש כלל זה "דבר הכתוב בהווה" (שמביאו רש"י בפרשתנו עוד כמה פעמים (כב, יז. שם, כא. שם, ל)) בדרך הדרוש והרמז:

כאשר מתרחש בעולם מאורע שהוא נגד הטבע ויוצא מגדר הרגיל, אזי ניכר לכל ש"מאת ה' היתה זאת" ואין זה "מקרה" ח"ו.

אך בד"כ כאשר "עולם כמנהגו נוהג", עלול האדם לחשוב שאין דרכי הטבע מגיעים מכוח הבורא, אלא כך הוא דרכם וטבעם של הנבראים, והעולם מתנהג מעצמו ח"ו.

וע"ז בא הכלל – "דבר הכתוב בהווה". שגם ה"הווה", דקאי על ההנהגה הרגילה מדי יום ביומו, אין זה מעצמו ח"ו כ"א מכוח "דבר הכתוב", שהוא דבר ה' המח' ומקיים את כל הנבראים ומנהיגם כרצונו.

(עי' לקוטי שיחות ח"ו עמ' 141 ואילך)

חידושי סוגיות

עיון ופלפול בסוגיות הפרשה

בגדר גרות בלא קרבן בזמן הזה

יחקור בשיטת הרמב"ם, דמדבריו גבי אכילת קדשים משמע דבלא קרבן לא
הוי ישראל גמור והוא תימה על גרים שבזמן הזה / יחדש ע"פ לשון הרמב"ם
דשאני גדר הקרבן מגדר המילה והטבילה - שאינו מוסיף בפעולת חלות גירות
אלא רק בא להסיר מניעה מחלות זו / עפ"ז יסיק נפק"מ לענין אכילת קדשים
דגרים אלו לכשיבנה המקדש

קרבנו . . קרבנו עכבו להיות גר גמור . .
ככל כשרי ישראל . . אינו אוכל בקדשים
שעדיין לא נעשה ככשרי ישראל" (רמב"ם
פ"א מהל' מחוסרי כפרה), כי "רק לקדשים
לא מיקרי עדיין ישראל גמור, אבל לשאר
דברים הוה כישראל לכל דבר, וא"כ בזמן
הזה לא מחסר כלל בשביל הקרבן".

ולכאורה הדברים צ"ע טובא, דנראה
שכוונתו שאכן חסר בקדושת ישראל גמור
בו (ורק שאינו נוגע לדינא בזמן הזה כיון
דליתא אכילת קדשים), עיין לשונו שם
ד"לקדשים לא מיקרי עדיין ישראל גמור
. . אין עליו דין ישראל", ובמק"א (צפ"ע נ
מהד"ת יט, ב) אף הוסיף "והוה כמו בן נח
לקדשים". והוא תימה רבתי דנמצא שכל
הגרים שנתגיירו משחרב ביהמ"ק, וביניהם

בדיני גרות כתב הרמב"ם ריש פ"ג
מהל' איסורי ביאה "בשלשה דברים נכנסו
ישראל לברית: במילה וטבילה וקרבן כו'
וכן לדורות כשירצה העכו"ם להכנס לברית
כו' צריך מילה וטבילה והרצאת קרבן כו'"
(והוא מסוגיא דכריתות ט, א). ולהלן שם כתב
הרמב"ם "ובזמן הזה שאין שם קרבן צריך
מילה וטבילה. וכשיבנה בית המקדש יביא
קרבן". ולפום ריהטא משמע שבזמן הזה
נעשה גר גמור ע"י מילה וטבילה בלבד,
ורק שיש עליו חיוב בפ"ע ש"כשיבנה בית
המקדש יביא קרבן".

וכתב הגאון מרוגצוב בחיבורו על
הרמב"ם כאן, בביאור גדר דין זה שנעשה
גר גמור ע"י מילה וטבילה בלבד אף
שמצינו ד"גר שמל וטבל ועדיין לא הביא

הוספה

מכתבי עצות והדרכות
בעבודת השי"ת ובחיי היום יום
מתוך סט הספרים דרכי החיים

פרשת משפטים

כמה גדולי ישראל, אין עליהם דין "ישראל גמור". ותימה.

יידועה תשובת הרמב"ם לר' עובדי' הגר שנדפסה בכ"מ, שמעלתו גדולה יותר ממעלת כל שאר בני ישראל, כי הם מתייחסים לאבות והגרים מתייחסים "למי שאמר והי' העולם". אבל ע"פ האמור הלא גר שנתגייר בזמן הזה הוי (לגבי ענין מסויים) "כבן נח". ומוכח דודאי ס"ל דבאמת הוי ישראל גמור [ועיי"ש בתשובה דהוכיח לו הרמב"ם מדין ביכורים, דגר מביא וקורא הנוסח ככל ישראל כו'; הרי חזינן דסבר שגדרו כגר גמור דזמן הבית (היינו כגר שהביא קרבן בזמן הבית)].

ולכאורה הי' אפ"ל דלא כדברי הרוגצובי, שאיסור הגר לאכול בקדשים כל זמן שלא הביא קרבנו אינו חסרון בקדושת ישראל דהגברא, אלא רק אריא הוא דרביע עלי', והוא דבר צדדי המונעו מאכילת קדשים. ואדרבה, דווקא זהו עומק לשון הרמב"ם "שעדיין לא נעשה ככשרי ישראל", היינו לשון כושר ומוכשר, שכל זמן שלא הביא קרבנו אינו "מוכשר" לאכילת קדשים, אבל ישראל גמור הוא. ועל-דרך מילת בניו ועבדיו שמעכבתו משחיטת הפסח ואכילתו (כמבואר ביבמות ע, ב), דפשיטא שאין זה חסרון בגברא המחוייב למול בניו ועבדיו, בהיותו ישראל גמור.

איברא דע"פ הג"ל צע"ק בלשון הרמב"ם "שקרבנו עכבו להיות גר גמור כו' ומפני זה אינו אוכל בקדשים כו'", דמשמע שכל זמן שלא הביא קרבנו אין הגירות גמורה.

והנראה בזה בהקדים הדקדוק בלשון הרמב"ם שכתב לצד השלילה "שקרבנו עכבו להיות גר גמור", ולא בלשון של חיוב – שהקרבן "עושה אותו גר גמור", דבאמת י"ל שאמנם הקרבן אינו אריא צדדי דרביע, אלא נוגע לגירות, אבל חלקו בזה הוא רק לצד השלילה, דאי הבאת הקרבן מעכבתו מלהיות גר גמור. ובוה מחולק קרבן ממילה וטבילה, דמילה וטבילה הם דברים המביאים חלות גירות והבאת קרבן היא הסרת דבר החוסם חלות הגירות. וזהו "בשלשה דברים נכנסו ישראל לברית במילה וטבילה וקרבן" (ולא "ג' דברים הכניסו את ישראל"), כי ה"כניסה" היא ע"י דבר המכניס וע"י הסרת כל המעכב את הכניסה. ודו"ק.

[וטעם החילוק בין מילה וטבילה לקרבן, דמילה וטבילה פועלות את עצם כניסת נפש הקדושה בגר, כי המילה והסרת הערלה מוציאה אותו מטומאת עכו"ם, והטבילה מכניסו לקדושת וטהרת ישראל (ראה שו"ת הרדב"ז ח"ג סי' תתקצו ובגליוני הש"ס לר"י ענגיל בסוגיא דיבמות דף מו); משא"כ הבאת קרבן אינה לפעול עצם הכניסה, אלא היא רק דבר המתבקש לבוא מצד כניסה זו – דורון ומנחה להוי' לעשות לו נח"ר (ובחים ז, ב), להתקרב ולהיות כבן לפני המקום].

ומחזור היטב הדין, דבזמן הבית אכן הדבר מחסר בכניסתו, כיון שלא הוטרד דבר המפריע כניסתו, ולא הוי גר גמור, אבל בזמן הזה דליתא קרבן ע"פ תורה [וגם בעומק הדברים, הרי בזמן זה אין גילוי שכינה שיוצרך להתקרב ולהכשיר עצמו

אבל לא כל אדם זוכה לזה, הנה לכל הפחות בבואו לימי הזקנה דששים שנה ויותר הנה יסדר עצמו בקביעות עתים לתורה ועבודה בתיקון מדותיו כאמור, הנה אינו מעלה גדולה כל כך, דכן השכל הישר מחייב אשר האדם בעד שנות עמלו לפרנסת גופו ואנשי ביתו מגיע לו להתענג גם בלימוד התורה והעבודה.

אמנם כאשר האדם במבחר ימיו וטרוד בעסקים של עצמו ובעניני ציבור וטובת הרבים ועם זה הוא קובע עתים לתורה ועבודה בתיקון מדותיו ובכל תוקף עוז שומר זמני הקביעות הנה דבר זה הוא מעלה גדולה ונפלאה.

(אגרות קודש ח"ד ע' ב-2)

פונה את עצמו מכל עסקיו ומתפלל – זו עבודה אמיתית

...וכדאיתא בספר סדר היום במעלת תפלת המנחה על התפלות דשחרית וערבית, דהנה תפלת שחרית היא בבקר קודם שהוא הולך לעסקיו, ואין זה חידוש כלל, כיצד ייתכן אחרת, שהרי כשיהודי קם בבוקר, ראשית כל הוא הולך לבית הכנסת להתפלל בצבור, ותפלת ערבית הוא בערב בגמר עסקיו וג"כ אינו פלא שמתפלל שכן היא דרך הרגיל של כל אחד מישראל, אבל תפלת המנחה שהיא באמצע היום כאשר האדם טרוד בעסקיו, ונמצא בשוקים וברחובות או הוא בנסיעה ופונה את עצמו מכל עסקיו ומתפלל היא עבודה אמיתית, וזהו יתרון מעלת תפלת המנחה על שאר התפלות וזהו תפלת מנחה שבכל יום.

והנה ישנם העבודה כללית דג' תפלות שחרית מנחה וערבית בכללות חיי האדם, תפלת שחרית הוא בימי הילדות והבחורות שהולך לחדר וגולה למקום תורה בישיבה בלימוד בהתמדה, ואין זה פלא כלל שזהו חובת גברא בכל אחד מישראל ללמד את בנו תורה, וכל אחד מחוייב ללמוד, ותפלת ערבית היא כאשר באים בשנים ועוסקים בתורה ובמצות דאין זה פלא דכן היא המדה.

אמנם תפלת המנחה הוא כאשר האדם באמצע שנותיו, ורוחח בכל עניני עולם בטרדת העסקים והנהגת בני ביתו, הנה אז ישבר מדותיו ורתיחותיו, ותהי' הנהגתו ע"פ התורה והמצוה זהו עבודה, וזהו . . . [ש]תפלת ערבית ושחרית הם הקדמה והכנה אל תפלת המנחה, והיינו דעל ידי ההתבוננות הנ"ל דקריאת שמע שעל המיטה, והעבודה בפסוקי דזמרה ובברכות קריאת-שמע, קריאת שמע ושמונה-עשרה הנה אז הוא מגיע להעבודה דתפלת המנחה על פי השגה היינו דגם שכלו האנושי יגיד לו, דכן צריך להיות הן בתפלת המנחה שבכל יום, והן בתפלת המנחה דכללות ימי חייו כנ"ל.

(ספר המאמרים 'קונטרסים' ח"א ע' 334)

אליו שהוא ענין הקרבן כנ"ל], שוב אין לפנינו דבר המעכב, כי אין כאן "אי הבאת קרבן", ושוב ע"י מילה וטבילה נעשה גר גמור. וכפשטות לשון הרוגצובי "לא מחסר כלל".

ומעתה יש לחדש שלאחר שכבר
 "נכנס" ונעשה גר גמור – באין דבר שהפריע כניסתו – שוב כן ישאר לעולם גם לכשיבנה המקדש ויעל דרך גר שחזר לסורו דעדיין דין ישראל לו אלא שהוא ישראל מומר – ראה יבמות מז, ב], וא"כ יהי' מותר באכילת קדשים גם קודם שיביא קרבנו וכן נקט בשו"ת אבני נזר יו"ד ח"ב סי' שדמ סי"ג; אבל עיי"ש דשיטה אחרת לו בכל הענין].

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה'
 מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

תפלת מנחה באמצע החיים

כאשר האדם במבחר ימיו וטרוד בעסקים של עצמו ובעניני ציבור וטובת הרבים ועם זה הוא קובע עתים לתורה ועבודה בתיקון מדותיו ובכל תוקף עוז שומר זמני הקביעות הנה דבר זה הוא מעלה גדולה ונפלאה

מעלה גדולה ונפלאה כאשר האדם במבחר ימיו וטרוד בעסקים

במענה על מכתבו . . נהניתי לשמוע כי ת"ל קובע עתים לתורה.

רז"ל אמרו לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה, דטעם מעלת תפלת מנחה על שחרית וערבית דתפלת שחרית הוא קודם צאת האדם לפעלו ולעבודתו היום יומית ותפלת ערבית הוא בבוא האדם מעבודתו, אבל תפלת המנחה היא באמצע היום שמפסיק מעבודתו ומלאכתו ופונה מעסקיו לזאת גדלה מעלת תפלה זו על התפלות דשחרית וערבית.

ובאחד ממאמרי חסידות נתבאר ענין מעלת תפלת המנחה בחיי האדם דכשם שבזמני היום יש שלשה זמנים שחרית צהרים וערב ובהם קבוע השלשה תפלות דשחרית מנחה וערבית, הנה כן יש שלשה זמנים אלו בחיי האדם.

האדם בהיותו בימי הנערות והבחורות והוא עוסק בלימוד התורה ובעבודה בתיקון מדותיו אינו מעלה כלל, כי כן היא המדה במדת כל אדם דכל אדם באשר הוא אדם צריך להתעסק בלימוד התורה ובעבודה לעלות ולהגיע למעלת אדם.

ובבוא האדם בימים כבן ששים ויותר בדרך צחות אמרתי דכתיב ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה ולא יעבוד עוד, דעד חמשים שנה יעבוד האדם אבל בהיותו בן חמשים הנה לא זו בלבד אשר עליו לעזוב את צבא העבודה אלא עוד זאת כי לא יעבוד עוד כלל אפילו עבודה [. .] כי מבן חמשים והלאה צריך להיות מסור ונתון לעבודת השי"ת לעסוק בתורה ועבודה לאריכות ימים ושנים.

ההנהגה שלו. מאוחר יותר שאל אדמו"ר מוהר"ש את [אביו הרבי] הצמח צדק מה ראה על ר' ישראל, והרבי הצמח צדק ענה שראה על ישראל החנווני "עמוד אור של חסד דאצילות".

והגע עצמך, מה אם מצוות גמ"ח גדולה כל כך גם כאשר אין זקוקים לכסף, על אחת כמה וכמה כאשר משהו אכן זקוק לכסף. גודל השכר דגמ"ח אין לשער, ומבואר בכמה מקומות בדברי חז"ל.

הקב"ה נותן לאדם גמ"ח – כוחות למילוי השליחות בעולם

ברצוני להדגיש ענין אחד בנוגע לשכר זה:

כידוע גומל החסד הראשי בעולם הוא הקדוש ברוך הוא בעצמו, הנותן לכל אחד מאתנו גם את כוחות הנפש האלוקית בדרך הלוואה, בכדי שנוכל למלא את שליחותנו בעולם הזה הגשמי ואפילו בעולם הזה החומרי. הרווח של גמ"ח אלוקית זו הוא, כמתבאר בחסידות, ענין ירידת הנשמה ועלייתה, ירידה צורך עלי' ועלי' שלא בערך.

בו זמנית הנה גם הקב"ה, שהוא המלוה, הנותן לנו את כל ענינינו בדרך הלוואה, גם הוא, כביכול, מרויח.

כמבואר במדרש "בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מוסיפין כח וגבורה למעלה" (וכפי שהדברים מתבארים בארוכה במאמרו של כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר, ד"ה טעמה כי טוב סחרה, יו"ד שבט תש"ט).

...מצורפת בזה השתתפותי בקרן הגמילות חסדים המחאה [=צ'ק] בסך \$100 בתור נדבה, ועוד המחאה בסך \$100 בתור הלוואה.

(תרגום מאגרות קודש ח"ו ע' קסה ואילך, אגרות קודש המתורגמות ח"ב ע' 24)

תורת חיים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

גמילות חסדים – גודל מעלתה

סיפור מכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ בגודל מעלת הגמ"ח; הקב"ה נותן לאדם כוחות כהלוואה – על מנת למלא את השליחות בעולם

אם פָּסַף תִּלְוָה אֶת עַמִּי (משפטים כב, כד)

"עמוד אור של חסד דאצילות" האיר עליו

חברה גמילות חסדים שומרי שבת...

שלום וברכה!

כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע האריך פעם (בשיחה מתש"א) אודות גודל המצוה של גמילות חסדים, כיצד חנווני מפולצק, ר' ישראל, חסיד של הצמח צדק, השיג זאת.

בהיותו בליובאוויטש אצל הצמח צדק בפרשת וירא, שמע ר' ישראל מאמר חסידות מהרבי, שאברהם אבינו הי' נדיב בגופו, בממונו ובנפשו, והרבי הצמח צדק ביאר כיצד אברהם אבינו בהיותו כאן למטה החליף על-ידי הגמ"ח שלו בגשמיות את ספירת החסד דאצילות, שמכך מובן שאברהם הי' נעלה ממדת החסד דאצילות כו'.

ר' ישראל לא תפס את כל המאמר, אבל המילים הספורות הללו 'תפסו' אותו.

בבואו הביתה הוא חזר להם על הסיפור בהתוועדות חסידית והלך למסחרו. אף-על-פי שלא הי' זקוק לכסף, נכנס לנחמן החנווני ל[בקש] גמ"ח, כי רצה לזכות אותו במצות גמ"ח. גם חנוונים אחרים, בשמעם אודות המעלה של גמ"ח, לוו זה מזה גמילות חסד כל יום.

כאשר ר' ישראל בא שוב לליובאוויטש, קרא לו הצמח צדק אליו ושאל אותו אודות